

Анотації

Дерман И. П. Трансформация традиционной культуры населения Северного Приазовья в 20-е — начале 40-х годов XX века.

Статья посвящена исследованию процессов трансформации традиционной культуры населения Северного Приазовья в 20-е — начале 40-х годов XX века. Проанализированы процессы изменений в семейной обрядности. Исследован механизм уничтожения религиозности населения Северного Приазовья и насаждения советских праздников.

Derman I. P. Transformation of traditional culture of the population of Northern Priazovye in 1920 — early 1940s.

The article is dedicated to the research of transformation processes of traditional culture of the population of Northern Priazovye in 20 — the beginning of 40th years of the XX-th century. Processes of changes in family ceremonialism are analysed. The mechanism of destruction of religiousness of the population of Northern Priazovye and planting of the Soviet holidays is investigated.

К. В. Женгал

ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ПРОФСПЛОК У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА ОСНОВІ ЇХ СТАТУТНИХ ДОКУМЕНТІВ

Ключові слова: громадянське суспільство, статут, професійні спілки.

Ключевые слова: гражданское общество, статут, профессиональные союзы.

Key words: civil society, statute, trade unions.

Сьогодні в українському суспільстві, в умовах тотального зниження довіри населення до органів державної влади, наявність потужних впливових громадських об'єднань, здатних ефективно відстоювати інтереси працівників — є важливим фактором розвитку цивілізованого суспільства та умовою подолання соціальної напруги серед населення.

Проблема участі профспілок у творенні громадянського суспільства сьогодні стала предметом наукових розробок низки дослідників — політологів, соціологів, членів профспілок тощо. Попри це актуальним залишається аналіз вже отриманого до-

свіду профспілок у творенні принципів громадянського суспільства в перше десятиліття незалежності України.

Деякі аспекти ролі профспілок у розбудові громадянського суспільства в Україні висвітлено у працях Г. Добровольської [2], В. Нікіфорова [3], Г. Осового [4], Ю. Роботи [5], В. Цвиха [10].

Метою цієї статті є простежити участь профспілок у закладенні принципів громадянського суспільства на основі аналізу їх статутних документів, у яких відображені їх основні цілі та завдання.

Термін «громадянське суспільство» використовується в різних значеннях дослідниками, які представляють низку гуманітарних наук. Для характеристики ролі профспілок у цьому процесі ми розглядаємо громадянське суспільство як певний механізм неформального соціального партнерства, яке забезпечує здійснення і баланс існуючих інтересів у суспільстві. Підґрунтям і ознаками громадянського суспільства є ринкова економіка з властивою їй багатоманітністю форм власності і відкритою конкуренцією, структурованість суспільства, самостійно сформована громадська думка та вільна особа з розвинутим почуттям власної гідності.

Нами розглянуто статuti профспілок, які почали свою діяльність у 1990-х рр., тобто в процесі оформлення України як незалежної держави та коли формувались всі її інституції. Статут профспілкового об'єднання є найголовнішим документом у його діяльності, оскільки містить ряд принципів, до втілення яких прагне організація. Розроблені з урахуванням специфіки окремої профспілки, статuti все ж містили ряд спільних рис у положеннях, які підтверджували основні напрямки участі профспілок у функціонуванні громадянського суспільства. Так, у статуті Регіональної Федерації морських профспілок Півдня України зазначено, що одним із завдань об'єднання є участь у формуванні соціальних програм, які націлені на створення умов, забезпечуючих нормальні умови життя і *вільний розвиток особи* (виділено нами. — *Ж. К.*). Таке положення підтверджувало наділення і розширення прав і свобод людини та громадянина, які є фундаментальною основою становлення і розвитку громадянського суспільства. У найзагальнішому вигляді, і дещо спрощуючи, роль профспілок у громадян-

ському суспільстві можна визначити як наділення найманого працівника правами, створення з нього громадянина [1, с. 18]. Оскільки більшість населення є саме найманими працівниками, це дає можливість великій масі населення отримувати ці права.

Крім того, діяльність профспілок мала сприяти утвердженню гідності людини, яка працює за наймом, самоцінності особистості найманого працівника. Завдяки профспілкам праця стає товаром нарівні з іншими товарами, а робітник дійсно людиною. Таким чином, гаслом громадянського суспільства стає свобода разом зі справедливістю та солідарністю.

Наступне, це участь профспілок в утвердженні й вдосконаленні системи соціального партнерства, яке допомагає стабілізувати і зміцнити громадянське суспільство. Так, у статуті Профспілки працівників морського транспорту проголошено, що взаємовідносини профспілки з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємцями та роботодавцями будується на основі принципів соціального партнерства [9]. Громадянське суспільство передбачає систему конструктивного співробітництва різних соціальних груп та об'єднань, яка цивілізує соціальні конфлікти та вводить їх розв'язання в правове поле. Саме тому разом із підприємцями, у протиставленні з ними або у згоді профспілки поступово формують хребет майбутнього громадянського суспільства. Його стрижнем покликана стати система соціального партнерства. Це є необхідний інструмент конструктивного перетворення, узгодження інтересів, мінімізація соціально-трудова конфліктності. Таким чином, будучи побудованим на принципі соціального партнерства, громадянське суспільство стане більш врівноваженим, компромісним, узгодженим і соціально збалансованим.

Активна участь профспілок у процесах самоврядування служить передумовою подальшого динамічного розвитку громадянського суспільства. У статуті Морської профспілки Чорноморського морського пароплавства серед інших завдань зазначено здійснення громадського контролю за реалізацією права членів профспілок у сфері охорони здоров'я, охорони довкілля, захисту населення від негативного екологічного впливу [8]. Тому слід зазначити, що профспілки спираючись на свої

статутні повноваження часто виходили за межі своїх безпосередніх завдань по захисту економічних інтересів, розширюючи сферу своєї діяльності як організація громадянського суспільства. Профспілки діяли як багатофункціональна суспільна організація, яка виражала загальногромадянські інтереси, надаючи підтримку не членам профспілок і іншим соціальним категоріям громадян [10, с. 146–148].

Таким чином, можемо констатувати, що профспілки доволі однозначно підкреслювали своїми цілями та завданнями участь в процесі становлення принципів громадянського суспільства в державі. Однак було б перебільшенням сказати, що впродовж існування незалежності України вони змогли перетворитись у дієвий соціальний інститут.

Дослідження, проведене Інститутом соціології в 2002 р., вказує на те, що ступінь розвитку профспілок як інституту громадянського суспільства експерти оцінили як «малорозвинутий» [7]. Професійні спілки значно поступаються політичним партіям, релігійним громадам, фінансово-промисловим об'єднанням. За індексом впливовості на державу профспілки серед інститутів громадянського суспільства посіли передостаннє місце.

Можна стверджувати, що основними проблемами профспілок у період, що розглядається, є низька довіра населення, корпоративна замкненість, низька взаємодія з іншими громадськими організаціями, які представляли певні соціальні категорії та групи інтересів — молодь, жінки, пенсіонери [5]. А найголовніше — це тісна взаємодія окремих профспілкових структур із державними органами та відсутність дієвої опозиції як природного місця профспілок в суспільстві. В умовах незалежності зайняття принципової позиції профспілками було вкрай важливим, по-перше, через те, що профспілки отримали реальну можливість використовувати крайні форми вияву громадського невдоволення — страйки, мітинги, акції протесту. Окрім того, в цей час основні важелі впливу на розвиток суспільства були в руках влади.

Отже, доходимо висновку, що маючи вже значний досвід діяльності в умовах незалежності української держави, профспілки лише заявили готовність брати участь у формуванні принципів громадянського суспільства та заклали певний фундамент для його подальшого втілення.

За умов подальшого розвитку основ громадянського суспільства в країні, а саме наявності правового механізму, активності та самоорганізації громадян, соціально спрямованої ринкової економіки, професійні спілки показують тенденції до змін та корегування власної стратегії на потреби суспільства.

Однак, лише коли в уяві працівника профспілки перетворюється з надбудовної, нав'язаної з гори інституції на продукт самоорганізації, вони спроможні будуть відтворювати свої первинні функції та провадити свою діяльність ефективно.

Джерела та література

1. Гражданское общество в России: западная парадигма и российская реальность / Под ред. Холодковского К. Г. — М., 1996. — 320 с.
2. Добровольська Г. О. Роль профспілок у процесі становлення та розвитку громадянського суспільства в Україні / Г. О. Добровольська // Вісник Академії праці і соціальних відносин ФПУ. — 2007. — № 5. — С. 113–120.
3. Нікіфоров В. Ю. Соціальна природа профспілок та їх місце в системі громадських організацій / В. Ю. Нікіфоров // Право і безпека. — 2005. — № 4. — С. 142–145.
4. Осовий Г. В. Роль профспілок у розбудові громадянського суспільства в Україні / Г. В. Осовий // Вісник Академії праці і соціальних відносин ФПУ. — 2003. — № 2. — С. 149–155.
5. Профспілковий рух в Україні: стан, проблеми, перспективи: аналітична доповідь УЦЕПД ім. О. Разумкова // Національна безпека і оборона. — 2001. — № 8. — 80 с.
6. Робота Ю. І. Профспілки і громадянське суспільство / Ю. І. Робота // Профспілки України. — 2006. — С. 17–20.
7. Сучасний стан громадянського суспільства в Україні: проблеми та перспективи / Фонд інтелектуальна перспектива. — К., 2002. — 31 с.
8. Устав Морського профсоюзу ЧМП // Моряк. — 1991. — 20 ноября.
9. Устав профсоюзу работников морского транспорта Украины / Профсоюз работников морского транспорта Украины (офіційний сайт). — Режим доступу : <http://www.mtwtu.org.ua/about/ustav/>
10. Цвих В. Ф. Профспілки у громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика / В. Ф. Цвих. — К. : ВПУ Київський університет, 2002. — 376 с.

Анотації

Женгал К. В. Определение роли профсоюзов в формировании гражданского общества на основе анализа их статутных документов.

В статье на основании статуты ряда профессиональных союзов, которые начали действовать после обретения Украиной независимости, выделены основные направления профсоюзной деятельности, которые способствовали утверждению принципов гражданского общества. Выделены основные проблемы в профсоюзном движении, которые препятствовали реализации их деятельности.

Zhengal K. V. Determination of the role of trade unions in forming of civil society based on analysis of their statutory documents.

Based on basic statutory documents of trade unions, which started acting after establishment of independence of Ukraine, directions of trade-union activity, which was instrumental in claim of principles of civil society, are selected. Basic problems in the trade-union movement, which hindered realization of their activity, are researched.

М. М. Зеркаль

РОЗВИТОК ПОЛІТИКИ ВИЩИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ СТОСОВНО ОСВІТИ ЕТНОСІВ (1990–2000 РОКИ)

Ключові слова: освіта, політика, Президент України, Кабінет Міністрів України, Державний комітет у справах національностей та міграції, Міністерство освіти і науки України, постанова.

Ключевые слова: образование, политика, Президент Украины, Кабинет Министров Украины, Государственный комитет по вопросам национальностей и миграции, Министерство образования и науки Украины, указ.

Key words: education, policy, President of Ukraine, Cabinet of ministers of Ukraine, State committee of nationalities and migration, Ministry of education and science of Ukraine, act.

Незалежність України створила умови для розвитку системи освітніх закладів не лише етнічних українців, а також і національних меншин, які проживають в Україні. В системі вищих органів державної влади утворилась відносно організована структура управління процесами в етнонаціональному середовищі.